

KADRO'NUN İDEOLOJİK ÖNDERİ ŞEVKET SÜREYYA

3 Ocak 2026

Yıldırım Koç

1932 Ocak – 1935 Ocak döneminde yayımlanan KADRO Dergisi'nin ideolojik önderi, Şevket Süreyya idi.

Şevket Süreyya Aydemir, 10 Kasım 1970 günü Milliyet'te yayımlanan yazısında şöyle diyordu: "Kadro dergisinde ideoloji yazıları ile polemikler benim üzerimde idi."

KADRO'nun ideolojik önderinin Şevket Süreyya olduğu konusunda İlhan Tekeli ve Selim İlkin'in görüşleri şöyledir:

"Kadro'nun her sayısının yazılarının böyle bir süreç içinde birlikte hazırlanmasına karşın hareketin dayandığı fikirlerin mimarının Şevket Süreyya olduğu açıktır. Nitekim Şevket Süreyya'nın ölümü üzerine yazdığı yazıda İsmail Hüsrev Tökin "Hareketin dayandığı fikirler münhasıran Şevket Süreyya Aydemir'den gelmiştir. Öteki arkadaşları da bunları benimsemişler, aynı çizgi üzerinde yürümüşler, henüz bizde rastlanmamış bir düşünce beraberliği ve birliği içinde her biri ayrı yönden hareketin nazari ilkelerini izlemişlerdi." demektedir. (...)

"Derginin CHF genel sekreterliğinden gelen sürekli bir tehdit altında yayını sürdürmesi, yani bir dış tehdidin varlığı da grubun iç bütünlüğünü korumasına önemli ölçüde yardım etmiştir. (...)

"Şevket Süreyya tüm hareket içinde baskın bir yere sahiptir. Aslında tüm öyküyü bir araya getirince bu harekete Kadro hareketi yerine Şevket Süreyya hareketi demenin bile doğru olacağı ileri sürülebilir. Dergi boyunca tüm polemiklerde başı çekmekte, eleştirileri karşılamaktadır. Bir an için Şevket Süreyya'nın hareketten çekildiği düşünüldüğünde, ortada bir hareketin kalmayacağı fark edilebilecektir." (İlhan Tekeli – Selim İlkin, Bir Cumhuriyet Öyküsü, Kadrocular ve Kadro'yu Anlamak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003;144)

İsmail Hüsrev Tökin de, kendisiyle 16 Kasım 1991 günü yapılan görüşmede şöyle demiştir: "Kadro fikriyatı, Kadro'nun temel fikri Şevket'indi." (Temuçin Faik Ertan, Kadrocular ve Kadro Hareketi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1994;293)

Şevket Süreyya, eski TKP'nin 1927 yılına kadar en önemli kadrolarından biriydi. Ancak daha o tarihlerde bile Türkiye'nin bağımsızlığını savundu ve Türkiye'yi Sovyetler'in mandası yapma girişimlerine karşı çıktı.

Şevket Süreyya, sosyalizme giden yolun, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının iktidara gelmesinden değil, sömürge ve yarı-sömürge halklarının anti-emperyalist mücadelesinden geçtiğini savunuyordu. Sovyetler'in ve Komintern'in, sömürge ve yarı-sömürge halklarının mücadelesini kullanma anlayışına da karşı çıkıyordu.

Şevket Süreyya, 1927 öncesinde Komünist Enternasyonal içindeki tartışmaları ve Azerbaycan'da 1920 yılı Nisan ayında Kızıl Ordu'nun işgaliyle bir "Sovyet sosyalist cumhuriyeti"nin kuruluş sürecini yakından bilen bir kişiydi. Bu dönemde dünya devrimci sürecinde sömürge ve yarı-sömürge halklarının rolü ve etkisi konusunda önemli bir tartışma yaşanıyordu. Ayrıca, bir ülkedeki sosyalist hareketin dışarıdan yönetilmesi konusunda da farklılıklar vardı. Nitekim, Şevket Süreyya'nın TKP'den ayrılması, bu konulardaki farklılıkların bir sonucuydu. Mete Tunçay, bu konuda Şevket Süreyya'nın anlattıklarını şöyle aktarmaktadır:

“7 Ocak 1967 tarihinde Sosyalist Kültür Derneği’nde Türkiye’de Solun Tarihi Üstüne verdiğim bir konferanstan sonra, söz alan merhum Şevket Süreyya Aydemir’in söyledikleriyle ilgili. (...) Aydemir, bu dönemde Komintern’le asıl kendisinin çatıştığını ve parti içindeki anlaşmazlığı yerinde soruşturmak amacıyla Türkiye’ye gelen Komintern temsilcisi Kitaigorodski’yi tersleyerek aynı gün geri dönmek zorunda bıraktığını ileri sürüyordu. 1927 davasından sonra, Kadro’yu çıkarmaya başlayarak aşağı yukarı, partiliyken savunduğu görüşleri bu dergi çevresinde sürdürecektirdi.” (Mete Tunçay, Türkiye’de Sol Akımlar, 1925-1936, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009;62)

Şevket Süreyya Aydemir 15 Kasım 1970 tarihinde Milliyet’te yayımlanan yazısında Komintern’in 1920 yılı Temmuz-Ağustos aylarındaki ikinci kongresinde Sovyet Rusya’nın milli kurtuluş hareketlerini “bir peyk, bir uydu, bir yardımcı hareket” olarak kullanma çabalarına karşı çıkışlarını şöyle anlatıyordu:

“Kadro’nun cephe alışı, dünya ihtilali işini benimseyen Komintern karşısında milli kurtuluş hareketlerinin asliyetini ve orijinalitesini belirtmekle başlamıştır. Çünkü Komintern’in ikinci kongresinde -ben de takip ettim- bir ‘milliyetler’ tezi vardır. Tezi Lenin hazırlamış, Stalin savunmuştur. (...) Buna göre ve özet olarak ifade etmek gerekirse, milli kurtuluş hareketleri, proletaryanın cihan ihtilali mücadelesinin peykidir. Ve müstakil hareketler değildirler. Bu hareketler proletarya ihtilali cephesi tarafından korunmaya, desteklemeye layıktır. Fakat ne var ki, ne vakit ki hareketlerin askeri cephesi, fiili mücadele cephesi ters ve bu hareketlere önderlik cephesi, önderlik vasfı, önderlik rolü ön plana geçer, o zaman bu nevi kurtuluş hareketlerinin önderlik fonksiyonu proletaryanın eline geçer. Bunun ilk misali Çin’de olmuştur. (...)

“Bir milli kurtuluş hareketi vardır. Bu hareket, dünya ihtilalinin yani proleter diktatörlüğünün, dünya ihtilali mücadelesinin peykidir. (...)

“Asli nokta, asli tezad ise, yarı sömürge ve sömürgelerle metropoller -yani sanayii elinde tutan hakim ülkeler- arasındaki çatışmadır.” (Ş.S.Aydemir, “Kadro Hareketi” Milliyet, 15.11.1970)

Şevket Süreyya Aydemir, 1972 yılında Cumhuriyet’te yayımladığı bir yazısında da aynı konuyu ele almıştı:

“Komintern, Dünya Komünist Partilerinin milletlerarası organıydı. Türkiye’de başlayan Milli Kurtuluş Hareketinin, proletaryanın dünya inkılâbı açısından yeri, bu teşkilatın 1920’deki ikinci kongresinde formüle edilmişti. Tez, milli meseleler üzerinde ve Lenin’indi. Bunu Stalin ve bir komisyon, işleyerek hazırladı. Hollandalı bir delege de, Kongre’ye sundu. O zamanın görüşleri, çağımızın şimdiki şartları ve tarihi zaruretleri içinde, elbette çok değişmiştir. Ama Kongre’deki bu Tez’e göre, Milli Kurtuluş Hareketleri, dünya proletarya ihtilalinin bir peyki, bir uydusu ve bir yardımcı hareket olarak alınıyordu. Bu havayı gayet iyi hatırlıyorum.

“Kadro hareketi ise, Milli Kurtuluş Hareketimizi ve yarın bunun izinden yürüyecek bütün milli hareketleri, bir peyk, bir tâbi, bir yardımcı hareket değil, cihan ölçüsünde müstakil ve bütün cihanın yarınki simasını değiştirecek antikolonyalist, antiemperyalist ve peyklikle, tâbiliğe karşı ayrı bir tarih başlangıcı olarak aldı. Ve öylece formüleştirerek, prensiplerini saydı. Nitekim bu görüş, şimdi genel prensip olarak, sosyalist cephede de güçlenmektedir. Şu halde Kadro hareketi, yalnız antiemperyalist ve antikolonyalist değil, aynı zamanda, daha geniş kapsamları da olan, müstakil ve milli bir fikir hareketidir.” (Şevket Süreyya Aydemir, “Bir Fikir Hareketi Vardı,” Cumhuriyet Gazetesi, 6 Mart 1972)

Şevket Süreyya Aydemir, dünyada sosyalizm mücadelesinin gelişmesinin ancak sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin halklarının anti-emperyalist ve “kapitalist olmayan yol”dan sosyalizme yöneldiği bir mücadeleyle gerçekleştirilebileceğini savunuyordu. Halbuki Komintern’de kabul edilen çizgi ve Sovyet Rusya’nın 1921 yılı Mart ayından itibaren uyguladığı politika, bu ülkelerdeki mücadeleyi Sovyetler’in dış politikasının bir aracı olarak kullanmaya yönelikti.

Şevket Süreyya, 1924 yılından itibaren bu anlayışa karşı çıktı. KADRO Dergisi ve İnkılâp ve Kadro kitabı bu anlayışla yayımlandı. Şevket Süreyya Aydemir’in 1962 yılından itibaren savunduğu Türk Sosyalizmi anlayışında da bu bağımsızlıkçı ve sosyalizme yönelmiş anti-emperyalist çizgi kararlı bir biçimde sürdürüldü.